

Nr 61.

Av herr **Gabrielsson**, *angående utvidgad rätt till ersättning för skada av björn m. m.*

Vid 1933 års riksdag avlät Kungl. Maj:t i proposition nr 10 förslag till utvidgad rätt till ersättning för skada av björn ävensom rätt i vissa fall för renvårdande lapp att utan hinder av gällande bestämmelse å sådan annan kronomark än nationalpark, varest han enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige äger jaga, utan särskilt tillstånd döda björn som anfallit människa eller tamdjur.

Den kungliga propositionen tillstyrktes av jordbruksutskottet och bifölls av andra kammaren men avslogs i första kammaren med 29 röster mot 27. Sedan förevarande fråga vid 1933 års riksdag fälldes av första kammaren med 2 rösters majoritet, ha sådana förhållanden inträffat som göra det angeläget att riksdagen ånyo upptager densamma till förnyad prövning. Jag ber i det fallet få hänvisa till den skrivelse som den 2 november nästlidet år av lappfogden Hans Cederberg avläts till länsstyrelsen i Umeå och som i avskrift bifogas.

För egen del ber jag att ytterligare få understryka att lappmarksbornas och lapparnas existensmöjligheter ej onödigtvis böra försvåras, då befolkningen redan förut har stora svårigheter att kämpa emot, utan bör det i stället vara ett allmänt intresse av allra största vikt att göra deras tillvaro så dräglig som möjligt. Utöver vad lappfogden anfört angående björnarnas härjningar i lappmarken ber jag få meddela, att när statsrevisorerna sistlidne höst besökte lappmarken blevo vi genom landshövdingen i Västerbotten satta i tillfälle att i Sorsele socken få se en häst som fått sin hals sönderriven av björn. Det upplystes vid detta tillfälle att i samma by hade även en häst blivit dödad av björn.

Att befolkningen var ursinnig på de lagstiftande som icke insågo nödvändigheten av att hjälpa dem i deras svåra belägenhet måste väl även den mest fanatiska naturskyddsvännen begripa. Hur det skall kännas för far och mor i de ensliga lappmarkshemmen som nödgas skicka sin lilla son eller dotter för att valla kreaturen i de milsvida skogarna, när de veta att dylika består till vilddjur under en oförnuftig skyddslag få husera bland kreaturen, utan att fadern-kreatursägaren har rätt att oskadliggöra vilddjuret, det kan inte beskrivas.

I den kungl. propositionen av 1933 var beträffande rätt till ersättning för skada av björn föreskrivet att sådan ersättning icke må utgå, när skadan är att tillskriva vårdslöshet vid djurens bevakning.

Jag har för min del svårt att fatta, hur en sådan stadga i praktiken skall

tillämpas. Vanligtvis hava lappmarksborna 10 å 12-åriga barn som vallhjon, och det kan väl ingen förnuftig människa inbilla sig att om en björn anfaller ett får eller kokreatur ett barn skall kunna skydda kreaturet mot björnens anfall.

Skall en effektiv bevakning åstadkommas måste väl en beväpnad man åtfölja kreaturen, en anordning som lappmarksborna väl näppeligen hava råd till. Hava vilddjuren fridlysts och skyddats genom lag, så bör staten taga konsekvenserna härav och ersätta den skada de utöva såväl å den bofasta befolkningens kreatur som ock å renvårdande lappars renar.

Jag får med anledning av vad jag ovan anfört och med hänvisning till Kungl. Maj:ts proposition nr 10 vid 1933 års riksdag, vilken härmed befogas,¹ ävensom lappfogden Hans Cederbergs i Umeå skrivelse till länsstyrelsen värdsamt hemställa,

att riksdagen måtte besluta dels att även i de fall, där björn å annan mark än kronan tillhörig förorsakar skada å tamdjur, vilka för betning må dit inkomma, sådan skada må ersättas av statsverket,

dels ock att renvårdande lapp må utan hinder av gällande bestämmelser å sådan annan kronomark än nationalpark, varest han enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige äger jaga, utan särskilt tillstånd döda björn, som anfallit människa eller tamdjur.

Stockholm den 18 januari 1935.

Nils Gabrielsson.

Avskrift av avskrift.

Lappfogden
i
Västerbottens län

Till Länsstyrelsen i Västerbottens län,
Umeå.

Under de senaste åren hava björnarna inom länet ökat i oroväckande grad, och skadegörelserna på de bofastas kreatur och lapparnas renar bliva år från år större.

¹ Ej här avtryckt.

Det är framför allt inom Sorsele socken som skadegörelsen förliden sommar varit särskilt svår. Sålunda har inom socknen bevisligen två hästar dödats av björn, varjämte tvenne föl försvunnit från samma hästflock där den ena hästen dödats. Förmodligen har björnen dödat även dessa två. Dessutom har ett sto påträffats med halsen så illa tilltygad av björn, att det knappast torde bliva ett fullgott arbetsdjur igen, åtminstone var det arma djuret i ett bedrövligt tillstånd, när jag såg det för ungefär en månad sedan. Det är fastslaget att det här är frågan om minst två björnar som utfört dessa dåd.

Lägger man därtill att på andra trakter inom Sorsele socken en del får samt minst några tiotal fullvuxna renar samt ett betydande antal renkalvar fått släppa livet till, inser man att björnplågan för fjälltrakternas innebyggare börjar bliva allt för svår.

Men det är ej enbart inom Sorsele socken som björnar ställa till med förtret. Inom Dorotea, Vilhelmina, Tärna och till och med Stensele socknar har man vid flera tillfällen förliden sommar spårat björn och skadegörelser ha försports, dock enligt vad jag känner till endast på renar och får. För lapparna ställer sig situationen ytterst brydsam, då de förutom björnarna hava att föda ett betydande antal vargar.

Jag vill i detta sammanhang framhålla att enligt min erfarenhet torde det gamla talet om att vissa björnar endast leva på örter knappast hålla streck. Fullt trovärdiga personer hava vid upprepade tillfällen kommit på t. o. m. årsungar av björn, som läto sig dödade renar väl smaka. Det torde nog vara så att björnarna taga för sig vad som bjudes där uppe, fastän somliga mera ensidigt söka sig föda ur djurriket.

Antalet björnar inom länet är ytterst svårt att exakt uppgiva och jag avstår ifrån någon uppskattning, då vilka siffror jag än kommer med torde från olika läger bliva hållna för höga eller för låga. Så mycket är dock ett ofrånkomligt faktum att antalet är för stort och att en gallring är absolut nödvändig för att fjällbornas (nybyggarnas såväl som lapparnas) existensmöjligheter ej skola onödigtvis försvåras. Så länge björn förekom i södra delen av Sverige fick den saklöst dödas, men sedan den blivit undanträngd till de ogästvänligaste trakterna av landet, där befolkningen förut har stora svårigheter att kämpa emot, då skall björnen fridlysas.

Häremot invändes från naturskyddshåll att ägarna till dödade kreatur numera få ersättning för all skada björnen gör (alltså även på enskild mark). Vidare påstås att björnens skador äro ringa och som bevis härför anföres bland annat att under åren 1922—1932 endast utbetalats ersättning för 13 dödade renar. Ingenting kan vara felaktigare än att bedöma skadegörelsen efter dylika grunder. Björnarna taga i regel ej sitt rov ur bevakade hjordar utan bland strövenar som befinna sig i utkanterna, och var och en som sett ett björnrivet djur inser det lönlösa för lappen att söka bland resterna återfinna djurets öron där märket är anbringat. Man inser lätt det lönlösa för renägaren att springa ute i markerna och leta efter renkadaver när han i varje fall personligen ej kan få ut någon ersättning.

Under förliden sommar har det kommit till min kännedom att i samma trakt där ett par av hästarna försvunnit ha bönderna funnit minst åtta fullvuxna renar dödade av björn, men mig veterligt har ingen lapp lyckats identifiera en enda av dem.

Vidare heter det i gällande bestämmelser angående statens skyldighet att ersätta björnskador på kreatur, att därest ägaren visat vårdslöshet vid dju-

rens bevakning utgår ingen ersättning. Då fjällborna i regel, om bevakning av kreatur över huvud taget äger rum, endast ha 10 à 12 års barn som »getare» för sin nötboskap och ytterst sällan för att icke säga aldrig bruka bevaka hästar, får och getter förstår man deras prekära ställning. Det är ju ekonomiskt otänkbart för dem att sända ut fullvuxna karlar, rustade att upptaga kampen med en anfallande björn, och att barn ej kunna skrämman undan björnarna såg man exemepelvis på härom året då en björn intill Kraddsele tog två får ur en av barn bevakad hjord.

Man förstår lätt befolkningens bitterhet mot lagar som skydda deras fiender (man må komma ihåg att ett eller annat får betyder mycket mer för en fjällbo än för andra bönder i landet) och bland bönderna i björntrakterna håller hatet på att växa minst lika starkt som bland lapparna. Man kan ej förvåna sig om fjällborna, när de få leva under sådana förhållanden, taga saken i egen hand och döda björnen när de komma åt. Men det är väl ej meningen att lagar skola stiftas som på förhand äro dömda att överträdas. Naturskyddsvännerna äro inne på fel väg, den saken inser var och en som har sitt arbete förlagt till fjälltrakterna, och myndigheterna äro snart tvingade att uppmjuka bestämmelserna.

Med anledning av vad jag ovan anfört vågar jag därför hemställa att länsstyrelsen behagade medverka till effektiva åtgärder mot björnplågan.

Enligt jaktstadgan 2 § 2 mom. får dock björn, som anfallit människa eller tamdjur, även annorledes än i nödvärn dödas efter tillstånd av länsstyrelsen. Det är dock ytterst vanskligt att till befolkningen utlämna dylika tillstånd, då man knappast har några möjligheter att utöva kontroll över jakten. För min del anser jag det lämpligast att länsstyrelsen under åberopande av jaktstadgan 2 § mom. 1 hos Kungl. Maj:t anhåller om medgivande att inom Västerbottens län verkställa sådan gallring bland björnarna att de icke förorsaka skada för befolkningen, samt att Kungl. Maj:t anvisar nödiga medel härför. Avjagningen bör verkställas av länsstyrelsen i samråd med vederbörande revirförvaltare. Tillståndet skulle sökas tills vidare, eventuellt under ett visst antal år, förslagsvis t. o. m. 1937.

Om ett dylikt medgivande lämnades länsstyrelsen och medel ställdes till förfogande skulle man snabbt kunna ingripa på de orter där björnarna härja allt för svårt.

Jag är övertygad om att min framställning kommer att uppväcka en storm av ovilja bland en del naturskyddsvänner, men det är ju här fråga om ett för fjälltrakternas innebyggare livsviktigt spörsmål och hänsyn bör i första hand tagas till de personer som redan förut hava tillräckliga svårigheter att kämpa emot. Umeå i Lappfogdekontoret den 2 november 1934.

Hans Cederberg.

Rätt avskrivet betygas Umeå den 16 januari 1935.

Hans Cederberg.

Rätt avskrivet betygar:

G. Bexelius.